

לסוברים (לעיל כו, ב) שיש שבח עצים בפת, היינו דוקא בפת שהיא כנגד האש עצמה, מה שאין כן בתבשיל (רבינו דוד. ראה הערות המהדירים שם ושם לענין מעילה בעצם הסקת העצים, וראה עוד דבר שמואל שתמה מדוע לדעתם נחשב נהנה רק בעת האכילה, והלא הוא משתמש בעצי הקדש בעת הבישול).

אמר רב פפא ודילמא עד כאן לא קאמר רבי אליעזר הָתָם דְּאִמְרִינָן הוּאִיל אֶלָּא דְּכַעֲדָנָא וְכוּ', וכיון שכל אחת מהמצות ראויה לאכילה, מותר לאפות גם בלא דין 'הואיל' (רש"י ד"ה אלא, ומהרש"א ומהר"ם לעיל מו, ב בדעתו. וראה דקדוקי סופרים ט, שיש שלא גרסו בגמ' 'דאמרין הואיל').

ומה שרבי אליעזר סובר (ראה לעיל מו, א) שאם יפריש חלה ותחמין, יעבור עליה ב'בל יראה', אין זה משום שהחלה נחשבת ממונו הואיל ויכול להישאל על ההפרשה [שהרי אם לא אומרים 'הואיל' ואם יבואו אורחים, ודאי שאין אומרים 'הואיל' ויכול להישאל, שאפשר שלא ימצא בית דין להישאל בפניהם על ההפרשה], אלא משום שטובת ההנאה שיש לו בה נחשבת ממון [כפי ההוה אמינא בגמ' לעיל (שם, ב)] (רבינו דוד; ח' הר"י. וראה בעל המאור).

מִלְתָּא דְקָשְׁיָא לָן וְאִתְּיָא כַּמָּה שְׁנֵי בְמַאי פְּלִיגֵי וְכוּ', ולא רצו לומר שנחלקו האם טובת ההנאה שיש לישראל בחלה זו – שיכול לתיתה לכל כהן שירצה – נחשבת ממון, שלרבי אליעזר נחשבת ממון, ולכן לא יפריש חלה כדי שלא תחמין ויעבור עליה ב'בל יראה', ולרבי יהושע אינה נחשבת ממון [כפי ההוה אמינא בגמ' לעיל (מו, ב)], משום שלביאור זה קשה, מדוע אמר רבי אליעזר שיאפה ואחר כך יפריש, הרי כיון שאחת מן המצות אינה ראויה לאכילה, ואין אומרים 'הואיל', נמצא שבאפית כל העיסה ביום טוב עובר על איסור 'לא תעשה כל מלאכה', ואם כן עדיף שיפרישה קודם האפיה ויעבור על איסור 'בל יראה' ב'שב ואל תעשה', מאשר שיאפה אותה ויעבור על 'לא תעשה כל מלאכה' בידיים [ולכן אמרו שלרבי אליעזר אומרים 'הואיל', כך שאינו עובר על לאו זה] (רש"י. וראה חתם סופר לעיל שם, שביאר לפי ההוה אמינא שם כיצד מותר לאפות בלא דין 'הואיל'). ואף שהעבירה על 'בל יראה' חמורה יותר, שהיא בכל רגע, ואילו העבירה על 'לא תעשה כל מלאכה' היא רק באותו רגע שעושה את מעשה האפיה, מכל מקום עבירה בשב ואל תעשה עדיפה מעבירה בקום ועשה (קובץ שיעורים א, ד).

ויש שפירש, שלא רצו לפרש שנחלקו בדין 'טובת הנאה ממון', משום שאם כן מדוע אמר רבי אליעזר שיאפה את כל העיסה ויעבור על איסור מלאכה כדי שלא יעבור על 'בל יראה', הרי אם אי אפשר בענין אחר, כגון שכבר הפריש קודם האפיה, מודה רבי אליעזר שטייל לצונן כדברי בן בתירא [וכמבואר בתוס' לעיל (שם ע"ה ד"ה תטיל)], ואם כן מוטב שיפריש חלה ויטילה לצונן מאשר שיאפה אותה באיסור (מהרש"א).

שְׁתִּיק לִיה בְּמִתְנִיתִין וְאֶהְדֵּר לִיה בְּמִכְלִיתָא אַחֲרֵיתִי, ונמצא, שרבי אליעזר ורבי יהושע נחלקו בדין 'טובת הנאה' ובדין 'הואיל', שלרבי אליעזר טובת הנאה נחשבת ממון, ואם ישהה את החלה אצלו ותחמין יעבור ב'בל יראה', ומאידיך אומרים 'הואיל' ויכול להפריש חלה מכל מצה, נחשב שכל אחת מהמצות ראויה לו ולכן מותר לאפות את כל העיסה, ולרבי יהושע טובת הנאה אינה נחשבת ממון, ולכן אם ישהה את החלה לא יעבור ב'בל יראה', ומאידיך אין אומרים 'הואיל', ולכן אסור לאפות את כל העיסה (רש"י).

וְאִי אִמְרַתְּ אִיסוּר מוֹקְצָה דְּאִיסוּרִיתָא מַה לִּי אִיסוּר גּוֹפוּ מַה לִּי אִיסוּר דְּבָר אַחֵר, אבל אם איסור מוקצה הוא מדרבנן, מובן החילוק בין איסור גופו לאיסור דבר אחר, משום ש'כל דתקון רבנן, כעין דאורייתא תקון', וכיון שבאיסורים דאורייתא לא מצאנו דברים שאסורים משום דבר אחר ופסולים לגבוה, גם מוקצה שאיסורו מדרבנן משום דבר אחר, לא פסלוהו חכמים לגבוה (רא"מ הורוויץ. ולפירושו, דבר שאסור מדרבנן מחמת גופו, פסולו לגבוה הוא רק מדרבנן, אמנם ראה מנחת חינוך מצוה רצט אות כב, שפסולו מדאורייתא).

ואף ש'משקה ישראל' הוא דין באיסורי אכילה דוקא, ואילו איסור מוקצה היה מדאורייתא, איסורו היה משום 'לא תעשה כל מלאכה' (שמות כ, י), כמבואר לעיל (מו, ב), מכל מקום עיקר איסורו היה מהפסוק 'והכינו את אשר יביאו' (שם טז, ה), שעניינו שאין לאכול שלא מן המוכן, אלא שכיון שאין לוקים על איסור עשה, הוצרכו לומר שהוא נכלל בלאו של 'לא תעשה כל מלאכה' לומר שלוקים עליו [ראה לעיל (שם)], והואיל ועיקר איסורו היה איסור אכילה, היה פסול משום 'משקה ישראל' (קובץ שיעורים אות קצז).

וְעוֹד הָא אֵת הוּא דְאִמְרַתְּ וְכוּ' וְאֵין חִילוּק מְלָאכּוֹת לְיוֹם טוֹב – והעושה ביום טוב שתי מלאכות במזיד, אינו לוקה על שתיהן, ואם כן אי אפשר לומר שהמבשל ביום טוב לוקה גם משום מוקצה וגם משום בישול (רש"י). אמנם לפי ההוה אמינא (לעיל מז, ב) שכוונת המשנה שלוקה משום הבערה ומשום בישול, לא הקשתה הגמ' שאין חילוק מלאכות ביום טוב, משום שכלל זה נאמר דוקא בעושה מעשה אחד שאסור מחמת שתי מלאכות, כגון בישול בעצי מוקצה, או בעושה מעשה שחיבו משום מלאכה אחת וחוזר ועושה בהתראה אחת, אבל בעושה שני מעשים שכל אחד מהם אסור משום מלאכה אחרת, לא נאמר כלל זה, ולכן אפשר לחייבו גם על ההבערה וגם על הבישול [ואין לומר שבבישול בעצי מוקצה יתחייב על הטלטול שקודם הבישול, משום שגם אם איסור השימוש במוקצה הוא מדאורייתא, טלטולו אינו אסור אלא מדרבנן] (פני יהושע).

וְנִלְקִי נְמִי מִשּׁוּם וְלֹא תִבְיֵא תוֹעֵבָה אֶל בֵּיתְךָ, שמפסוק זה יש ללמוד שאסור ליהנות מעבודה זרה [גם אם אינו מכניסה לתוך ביתו] (רמב"ם עבודה זרה ז, ב, וראה סכף משנה שם; רמב"ן ע"ז כא, א. וראה מצפה איתן שביאר כיצד לומדים מהפסוק שאסור ליהנות). ויש סוברים שגדר האיסור אינו שלא ליהנות מעבודה זרה, אלא שלא להביאה לתוך ביתו [גם אם אינו נהנה ממנה] (תוס' ע"ז שם ד"ה אף, ובית הלוי א, מז, ג, בדעתם), ומה שלא תירצה הגמ' שמדובר שבישל מחוץ לבית ולכן אינו לוקה על לאו זה, משום שהתנא בא למנות את כל הלאוים שייך שילקה עליהם, ואם כן עדיין יקשה מדוע לא העמיד באופן שבישל בביתו, שלוקה גם על לאו זה (בית הלוי שם, ו).

וְאִזְהֵרָה מִקְּחָא וְאִשְׁרִייהֶם וְכוּ', ולא אמרו שלוקה משום מעילה, משום שעל לאו זה אינו לוקה אלא אם נהנה הנאה ששוה פרוטה, והמשנה מונה רק לאוים שלוקה עליהם גם בהנאה פחות משוה פרוטה (תוס' מכות כב, א ד"ה אלא; תוס' רבינו פרץ). ויש שפירשו, שכיון שהתבשיל אסור בהנאה משום בשר בחלב, אין ההנאה שוה פרוטה, ואין לוקים לא על הבישול ולא על האכילה משום מעילה (מהר"ם חלאווה, בשם הראב"ד. ובע"ז בריטב"א במכות שם, בשם הרמ"ה). ויש שפירשו, שאינו לוקה משום מעילה, משום שהנאתו היא בזמן האכילה, ובאותה שעה כבר נשרפו עצי ההקדש [ואף